

NUMIZMATIČKI ANTIKVITETI SREBRENIKA

I. Predgovor

Ovaj rad predstavlja pokušaj da se na jednom mjestu i u jednoj kraćoj formi predstave najvredniji numizmatički antikviteti¹ koji su pronađeni u široj okolini Srebrenika. Pošto grad Srebrenik, nema zavičajni muzej, mnogi stari eksponati su sačuvani od propadanja zahvaljujući nekolicini ljudi koji su imali dovoljno svijesti o značaju i vrijednostima kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine. Dakle, svi ovi antikviteti različite namjene danas se nalaze u privatnim kolekcijama.

Numizmatičke kolekcije izložene u Domu kulture u Srebreniku, juna 2006

Kada su u pitanju privatne kolekcije starog novca i njihovi kolekcionari, najozbiljnije i najvrednije zbirke su: zbirka Dževada Nuhanovića, Mirze Suljagića i Esada Dedića. Sve ove zbirke starog novca su naučno neistražene, te zbog toga predstavljaju vrijedan materijal za proučavanje ove problematike. Iskreno se nadam da će ovaj rad biti polazna tačka za jedno iscrpno pojedinačno istraživanje svakog numizmatičkog antikviteta, gore navedenih kolekcija.

¹ Antikvitet-predmet umjetničke ili obrtne djelatnosti starih civilizacija. Naziv za predmete koji su stariji od jednog stoljeća: pokućanstvo, nakit, oružje, medalje, novac i sl. (Enciklopedija, I knjiga, Pro Leksis, Zagreb 2005, str. 250.)

II. Osnovne karakteristike numizmatičkih zbirki iz Srebrenika

Numizmatika kao pomoćna historijska nauka proučava postanak, historijski razvoj i upotrebu novca. Ona je u tijesnoj vezi sa ekonomijom, paleografijom, arheologijom, etnologijom, historijom umjetnosti, heraldikom, lingvistikom i dr.

Metalni novac ima dvije strane: avers i revers. Obje strane sadrže određene likovne elemente. Obično je na aversu bio lik (portret) vladara ili njegov grb-ako je novac kovala država, odnosno neko božanstvo-ako je novac kovala crkva. Obje strane imaju određene natpise koji najčešće sadrže: naziv zemlje ili organa koji izdaje (kuje) novac, ime ili titulu vladara, naziv organa ili lica ovlaštenog za izdavanje novca, mjesto izdavanja (kovanja), datum i dr.²

Vrijeme kada se pojavio prvi novac, nije precizno utvrđeno i već dugo vremena zbunjuje naučnike, ali je sigurno da je prvi novac u današnjem smislu riječi nastao u I mileniju p.n.e. U izradi novca razlikuju se 3 osnovne operacije: pripremanje metalnih pločica za kovanje, izradu kalupa i samo kovanje komada. Kasnije, kako se razvijala trgovina, tehnika i bankarski sistem, u opticaj ulazi i papirnati novac-novčanice, koje su slikovite kao i metalni novac.³ Danas se u muzejima, privatnim numizmatičkim zbirkama, ali i u bosanskoj zemlji krije veliki broj bosanskog, ilirskog, rimskog, grčkog, bizantskog, dubrovačkog, mletačkog, osmanskog, ruskog, francuskog, austrijskog, ugarskog i drugog novca, koji je korišten na ovom prostoru.

Najstariji primjerci pronađenog novca u široj okolini Srebrenika, potiču iz 18 stoljeća. To je vrijeme kada je prostor današnje Bosne i Hercegovine bio u sastavu Osmanskog Carstva, gdje je u upotrebi bio osmanski novac: srebre-AKČE, bakarne-MANGURE i zlatni-ALTIN. Od ove tri navedene vrste osmanskog novca u Srebreniku je do sada pronađeno oko deset bakarnih mangura, na čijem aversu se nalazi TUGRA kao sultanov službeni monogram. Tugra uglavnom sadrži ime sultana, njegovu titulu, ime oca, želju sa riječima «pobjednik zauvijek» i znak za završetak.⁴ Inače na osmanskome novcu se nisu prikazivale slike ljudi ili životinja, što je proizilazilo iz odredbi KUR' ANA, glavnog vjerskog i pravnog izvora islama. Na reversu se nalazi hidžretska godina kada je novac iskovan.

*Mangura sultana
Abdul Medžida (1860)*

U Srebreniku pored pronađenog osmanskog novca, iskopan je jedan ruski, nekoliko austrijskih i jedan srpski novčić, iz perioda osmanske vladavine. Na aversu

² Azem Kožar, Ivan Balta, Pomoćne historijske nauke, Tuzla 2003, str. 238.

³ Mirsad Bakalović, Novac na tlu sjeveroistočne Bosne, Muzej istočne Bosne-Tuzla, Tuzla 2004, str.6.

⁴ A. Kožar, I. Balta, nav. d., str. 146.

ruskog novčića nalazi se dvoglavi orao raširenih krila,⁵ a iznad njega je carska kruna. Kovan je od bakra. Na reversu stoji ćirilični naziv i godina kovanja novca. Naziv je POLUTKA, a godina kovanja je 1735. Kovala ga je ruska carica Ana.

Ruska polutka iz vremena vladavine carice Ane (1735)

Austrijski novac kovan je od bakra. Na aversu ovog novca, nalazi se grb. U okviru grba predstavljen je dvoglavi orao raširenih krila, a iznad grba, nalazi se austrijska carska kruna i naziv države koja izdaje novac. Na reversu stoji vrijednost, naziv i godina kovanja novca. To u ovom slučaju izgleda ovako: EIN, KREUZER, 1816.

Austrijski novac iz 1816. godine - Kreuzer

⁵ Dvoglavi orao javlja se kao gradski grb još u Babilonu. U rimskom carstvu jednoglavi orao uziman je kao simbol pobjede. Može se pretpostaviti da je dvoglavi orao simbolizirao objedinjavanje crkvene i svjetovne moći. (www.montenegro.org.au).

Novac Kneževine Srbije iz 1879 (Milan Obrenović)

Dinar Kneževine Srbije je u veoma dobrom stanju, a kovan je od srebra. Ovaj novac, kovala je dinastija Obrenovića. Na aversu možemo vidjeti lik Milana Obrenovića, srpskog kneza. Pored lika vladara ćirilicom je ispisano: MILAN M. OBRENOVIĆ IV. KNJAZ SRPSKI. Revers ima brojčanu oznaku vrijednosti, naziv i godinu kovanja novca: 1 DINAR-1879. Iznad brojčane oznake koja označava vrijednost novca, nalazi se kruna dinastije Obrenovića

Padom Bosne i Hercegovine pod austrougarsku upravu i četrdeset godina njene vladavine (1878-1918), dolazi do prodora i upotrebe austrougarskog kovanog i papirnato novca na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

Austrougarski novac iz 1915. godine

Ulaskom Bosne i Hercegovine u zajedničku državu, Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, a kasnije u Kraljevinu Jugoslaviju, kojom je upravljala dinastija Karađorđevića, upotrebljava se papirnati i metalni novac, na čijem su se aversu nalazili likovi Petra I, Aleksandra i Petra II, a na reversu njihova dinastička kruna.

U periodu Drugog svjetskog rata Bosna i Hercegovina ulazi u sastav Nezavisne Države Hrvatske čije vlasti uvode novo platežno sredstvo-KUNE.

Dinar Kraljevine Jugoslavije (1938)

Novčanica od 1000. kruna iz perioda NDH iz 1941. godine

Pobjedom Narodnooslobodilačkog pokreta i stvaranjem nove Jugoslavije, uvedeno je novo platežno sredstvo-DINAR koji će se upotrebljavati do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1992 godine. Danas Bosna i Hercegovina izdaje svoj vlastiti novac-KONVERTIBILNU MARKU.

III. Završna razmatranja

Numizmatički materijal danas predstavlja vrlo vrijedan historijski izvor materijalne kulture, pomoću kojeg možemo pratiti privredni i kulturni razvitak države koja je kovala taj novac. U široj okolini Srebrenika do sada nije pronađen niti jedan primjerak antičkog, a ni srednjovjekovnog novca, ali to ne znači da se u budućnosti neće ni desiti. Srebrenik je u prošlosti bio sjecište različitih kultura i civilizacija, a kao dokaz toga jesu i ostaci novca raznih država, koji su pronađeni na njegovom tlu. Ostaci novca predstavljaju dokaz jednog dugog kontinuiteta života na ovim prostorima. Danas u Bosni i Hercegovini ima mnogo privatnih kolekcija starog novca za koje malo tko zna. Zbog toga je potrebno osnovati numizmatičko društvo na nivou Bosne i Hercegovine, u koje bi se mogli učlaniti svi kolekcionari, radi razmjene informacija, a tu bi mogli i registrovati svoje zbirke, i na kraju publikovati ih putem numizmatičkih kataloga.

NAPOMENA: Svi prikazani numizmatički primjerci su iz privatne zbirke Mirze Suljagića.

Habsburški medaljon iz 1821

IV. Korištena literatura

4.1. Knjige, studije

- Azem Kožar, Ivan Balta, Pomoćne historijske nauke, Tuzla 2003.
- Stjepan Antoljak, Pomoćne historijske nauke, Kraljevo 1971.
- Mirsad Bakalović, Novac na tlu sjeveroistočne Bosne, Tuzla 2004.
- Grupa autora, Enciklopedija, I knjiga, Pro Leksis, Zagreb 2005.

4.2. Članci i rasprave

- Jaroslav Šidak, Iz bosanske srednjovjekovne numizmatike, u: Godišnjak istorijskog društva Bosne i Hercegovine, VII, Sarajevo 1955, str. 95-101.
- Desanka Kovačević, Gdje je bila kovnica novca bosanskih vladara, u: Godišnjak istorijskog društva Bosne i Hercegovine, IV, Sarajevo 1952 str. 269-276.
- Marko Vego, Nalaz bosanskog novca u selu Klopču kod Zenice, u: Glasnik zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sveska IV, Sarajevo 1951, str. 223-232.

4.3. Internet izvori

www.numizmatika.net

www.numizmatika.antikviteti.net

www.montenegro.org.au